

TELEGRAFUL ROMANU.

Nr. 30. ANULU XV.

Sabiu, in 13/25 Aprile 1867.

Telegrafulu ese de done ori pe septemana: joi'a si Dumineca. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditura foiei pe afara la c. r. poste, cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate catra espeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. ur' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pen-a celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciele din Monarchia pe unu anu 8 fl. era peo jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirulu, pentru a dou'a ora cu 5 1/2 cr. si pentru a trei'a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Eveneminte politice.

Sabiu 12 Aprile.

Senatul imperialu e convocat pre 20 Maiu a. c. la Vien'a.—

Primulu vice-presiedinte alu dietei, ce se va aduna ierasi in 1 Maiu a. c. in Agramu, au aflu cu cale, de a invita la o conferintia privata pre membri dietei, cari locuescu in Agram si in tinulu acest'a. Dintre cei 46 membri invitati au luat 43 parte la acesta conferintia, in carea s'au adusu inainte si intrebarea despre convocarea reprezentatoru marginei militare si s'au otaritu ca sa roge pre banulu, ca sa binevoiesca a efectui conchiama-rea acest'a pre calea ministeriului de resbelu. Se dice ca baronulu de Sokeyciu, carele au calatoritu pre serbatorile pasciloru la Vien'a va cerca sa dobandesca dela loculu competinte realizarea dorintiei acest'e si sa efectueze la ministeriulu de resbelu conchiama-rea reprezentatoru marginei militare.

Precum se spune cu s'guritate, intr'o siedintia ultima a senatulu ministeriulu s'au decisu, ca senatul imperialu se va conchiama pre 10 Maiu, si se va deschide in modu solemn cu unu cuventu de tronul alu Maj. Sele, Imperatulu, in care pote ca va fi schitiata deja complanarea Ungariei in liniile ei fundamentali.

„N. P. L.“ dice ca aru fi aflu urmatoarele despre medulu, dupa care are sa capete conclusulu dietei unguresci despre afacerile comuni validitate de lege si sa se propuna senatulu imperialu, ca sa-lu primesca pentru tierile de dincolo de Lait'a: Indata ce se va aduna diet'a unguresca va revedea legile din an. 1848. Coron'a cere eliminarea punctuatiuniloru dignitatiei palatine, a gardei nationale, si ca sa pota disolve diet'a inainte de a fi votatu budgetulu de anu. Diet'a de siguru va implini cererile aceste. Dupa aceea va elabora diplom'a in- augurarei si va primi in ea si determinarea, ca indata ce se va fi incoronatu regele sa revedeze legile din an. 1848 si sa sanctionede conclusulu dietei despre afacerile comune si prin aceea sa-i dea valore de lege pentru Ungari'a. Prin acest'a s'aru fini deocamdata lucrulu complanarei din partea dietei si coron'a aru avea de a asterne senatulu imperialu invoirele ce le-au facutu cu Ungari'a si de a le represent'a inainte acestuia: deca aru afla acest'a, ca lipsescu unele puncte, atunci negociatiunile in privint'a acest'a nu voru decarge directu intre aceste doue regimuri, si acestea voru trebu sa aflu unu modu de invoire, care sa le placa la ambele diete.

Deputatii senatulu imperialu, cari se afla in Vien'a, si continua cu zelu consultarielu loru comune despre elaboratulu complanarei din partea Ungariei. Dupa parerea acestor'a se dice ca senatul imperialu, dupa cum e convocat acum, va incepe fara nici o temere de competintia consultarea despre revisiunea constitutiunei, care involva propunerea complanarei din partea Ungariei, ca elaboratulu ungurescu in privint'a finantiale aru avea lucune, cari nu se potu suplini fara in urm'a unei intielegeri. Inainte cu vre-o cate-va zile mai multi deputati din Vien'a avura ocaziune, a vorbi cu ministrulu presiedinte ungurescu mai multe ore despre cestiunea politica.—

In dilele din urma cestiunea Luxemburgulu, ce e dreptu unii nu mai e asi' ardienda. O privescu iera altii numai de o comedia si dicu ca in cele din urma inca se pote intempra ca tote pregatirile de resbelu sa fia destinate pentru alu treilea. Care va fi acelu alu treilea nu se scie.

Parlamentulu federatiunei nordice germane si-a

terminatu sessiunea. Terminarea se facu cu o cuventare din partea regelui Prussiei. Elu arata multiamirea sea cu lucrarielu parlamentulu, cari servescu spre intarirea nationala germana.

Intr'aceea pregatirile de resbelu in Franci'a mergu inainte cu o repediune gigantica. Diuaristicele franceze si prussiene si dau tota silintia a incarc'a vin'a resbelulu, fia-care pre regimulu contrariu. Cele franceze adeva punu vin'a pre regimulu pussianu, si cele prussiane pre celu francestu.

Regele Belgiei e pana acumu ancor'a pacei. Acest'a calatorescu dela Parisu la Berlinu si-si da tota silintia spre a mijloci o impaciu're intre aceste doue puteri.

Intre scirile cele multe de resbelu vinu in sa si acele ca Maj. Lloru Imperatulu Austriei si Regele Prussiei au primitu dela Napoleonu III invitaci spre a lua parte la espusetiunea din Parisu. Despre regele Prussiei se vorbesce, ca se va si duce; o impregiurare, care aru documenta mai multu intimitate intre cabinetulu din Parisu si Berlinu decatu resbelu.— Cu tote aceste acusi luamu altu diuaru a mana si celimu despre formarea corpuriloru de armata (franc.); de comand'a incredintata lui Mac Mahon s. a.—

Schimbarea ministeriului in Itali'a se aduce in legatura cu situatiunea intre Prussia si Franci'a. Generalulu Gorove, carele era in anulu trecut pe tempulu acest'a la Berlinu pentru incheierea aliantiei cu Prussia, astadi se dice ca se afla in Parisu totu cu astfelu de scopu. Lumea si scie, ca Itali'a la unu resbelu eventualu are sa se alature langa Franci'a cu 100,000 feciori. Pentru acest'a se dice, ca s'aru fi si spedatu din Franci'a 100,000 de pusi noue (chassepot).

Russia inca se pregatescu.

Turcia a tramisu in Cret'a pre vestitulul Omer pasia, insarcinandulu a restatori pacea pre insula cu ori ce pre iu. Paterile cele mari dau Turciei consiliulu sa lase Cret'a la Greci'a. Port'a in sa nu asculta, ci crede, ca va fi in stare sa molemesca cu armele pre grecii din imperiulu ei.

Principele Serbiei au fostu primitu serbatorescu in Belgradu. Fortareti'a se afla deja in manile Serbiloru. Caletoria cea dintr'odata din Bucuresci da ansa la explicaciuni multe. Ce va fi fostu causa nu se pote sci inca. Unii dicu ca neinvoiel'a pentru oactiune viitoria.

Curtea de casatiune nu s'a stramutatu la Iasi din caus'a neinvoiei senatulu la conclusulu camerei. „Presse“ are o scire telegrafica despre nelinise in Iasi. Prin placate, cari primitu ca Dominatoriulu va resiede tempuralu si in Iasi cauta regimulu, dice „Presse“, sa mulcomesca pre nelinisciti.

Revista diuaristica.

Despre „senatul imperialu sislavi“ celimu in „Press'a cea noua urmatoarele:

Pre langa tote semnele contrarie, nu ne putemu abate dela sperantia aceea, ca cehii nu voru lipsi din senatul imperialu. Ce e dreptu ca Herbst au fostu intreruptu in Prag'a la locul acelu alu vorbirei sele, unde au disu: „starea cea numai pasiva nu impedece nimic'a!“ prin strigare: „Ungari'a!“— in sa cum aru putea asemena cehii, vorbindu seriosu, politic'a loru cu ceea a magiariloru? Ungari'a intr'adeveru au facutu de au caditu intregulu senatu imperialu; in sa acest'a nu o au facutu cele cinci milioane de magiari, ci numai momentulu e de vina, ca si nemagiarii de dincolo de Lait'a se privescu esclusive de „ungari“ si asi' i dau ajutoriu „natiunei suverane“ in lupt'a ei in contr'a parlamentulu centralu. Chiaru si croatii si serbii si lasa gravaminele loru in contr'a magiariloru la o parte, ca impreuna cu ei sa pota resista asi' numitei furil de germanisare din Vien'a. Rieger cu

durere si-aduce aminte de tempulu acelu candu vorbirile cehiloru si poloniloru fura salutate in casa deputatoru din Pest'a cu eljenuri. In sa deca se plange, ca acum'a „ungurii nu vreau sa scie nimic'a de cehi si i arunca in Cislaitani'a“: „centralistii cei urgisiti nu au facutu acum siése ani pre slavii de sute de ori atenti, ca tocmai ei aru avea celu putinu acelasi interesu la sustinerea senatulu imperialu, ca si germanii, fiindca dupa derimarea acestuia nu aru inflori pentru ei alta sorte, decatu aceea, ca ei aru trebu sa graviteze parte la Vien'a, parte la Pest'a?

In sa sa lasamu trecutul sa fia trecut: invectivele asupra poitei de domnire a germaniloru totu asi' putinu voru schimb'a ce-va din trensulu, ca si lamentarea asupra magiariloru nemultiamitori. Numai din punctu de vedere curatu practiculu trebuio deslusitu inca intrebarea, ca ore au cehii vre-unu prospectu rationalu, ca prin renitenti'a loru voru imprascia senatul imperialu in asemenea modu, precum le-au succesu acest'a magiariloru cu celu immultu. In sa cum pote fi vorb'a despre acest'a, de orece gintele slave din tierile ereditarie nici in modu aprosimativu nu tinu asi' stensu laolalta, ca cum s'au intempratu acest'a la magiari fatia cu parlamentulu centralu, si la germani fatia cu celu estraordinariu? Ca sa tacemu cu totul despre ruteni, polonii si slavonii s'au supusu neconditionatulu reconvocarei senatulu imperialu constitutiunалу, si de si-aru inchipu cehii mesur'a resistintiei loru ori catu de mare, potu ei dice, ca pre langa tote aceste Boemi'a si Moravi'a nu voru fi reprezentate in modulu celu mai evidentu in casa inzintea portiei schotice? Prin aceea, ca diet'a din Prag'a au dechiaratu prin unu conclusu in contra naturei lucruriloru, ca cuventulu „boemicu e identicu cu cehicu, inca nu s'au aretatu nici decum, ca germano-boemii dora s'aru entusiasma pentru „ordinea renovata a tieriei“, pentru concordatu si pentru comitatele feudale (Gaugrafenthm) asi' de tare, precum se intempra acest'a dincolo, negresitu si la nemagiari, pentru constitutiunea avitica a Ungariei, de orece nobilimea si clerulu acestei'a nici odata nu au adusu interesele casteloru sele in opostiunea cea mai pezisia, ce se pote gand'i, fatia cu tote certintiele secululu nostru, precum s'au intempratu cu Boemi'a cu politici ei inalti (Hochtories si Hochkirchlern).“

In fine incheia cu acestea cuvinte. „Intr'adeveru Rieger si partisanii lui aru trebu sa fia politici slabi, deca in o astfelu de situatiune, unde slavii in mai multe cestiuni forte insemnate aru fi datatori de mesura, candu austriacii germani aru apera drepturile monarchiei intregi in contr'a transgressiuniloru Ungariei, nu sciu ce sa faca altu ceva, fara sa se retraga busumflati, si asi' sa fia dati uitarei.

Circularulu ministeriului r. ungurescu.

Catra comunitatile comitateloru si ale cetatiloru libere regesci.

Candu ministeriulu reg. ung. din pre inalt'a incredintare a Maj. Sele, a primitu guvernulu tieriei, ca sa pota incepe de nou activitatea vietiei constitutiunali, s'a tinutu de prim'a detorintia: a relaura fundamentulu constitutiunei, institutiunea avitica a natiunei (si aci natiune! cor.) administratiunea publica; din acestu scopu s'a grabitu, ce se atinge de procederea, ce are a o urma la restaurarea municipieloru conformu dorinteloru situatiunei de astadi, a cere imputerirea corpului legelativu.

Candu guvernulu, cu incredere patriotica saluta juredictiunea . . . . . in pragulu vietiei sele constitutiunali, restituita pre basa conclusulu regnicolaru propusu de densulu (guvernulu), nu pote

trece cu vederea a nu atrage atențiunea comunității . . . . . la importanți'a straformărilor, cari s'au intemplat în sistemul guvernamental prin denumirea ministeriului respundietoriu, și cari dau direcțiune nouă atât guvernului, cât și minici-pielor.

Libertatea în ultim'a sea analiza nu e alt'a decât dreptul de autonomie. — Abia este unde-va acestu dreptu asediatu pre base mai late, decât la noi: în instituțiunile noastre municipale — Națiunea dara are în aceste unu felu de tesauru, de care nu putem fi destulu de gelosi.

Insa pre lângă aceste nu trebuie să uităm, ca fie-care instituțiune, dacă voiesce a corespunde pretensiunilor libertății, este manca, o opera nefinita, până cându toate instituțiunile ei nu suntu petrușe de acel'a-si principiu: de principiul auto-nomie.

Dreptu aceea este de lipsa, că pre lângă au-nomi'a municipalităților, sa susțee și autonomi'a țerei. Insa condițiunea practica a acesteia este: guvernul respunsabil și dreptul lui de a pute dispune. Prosperitatea noastră morale și materiale, totu viitoriul națiunii noastre depinde dela aceea, ca cum vomu pute aduce în armonia, activitatea vitale a acestor instituțiuni asemenea de ponderose.

Guvernul nu pôte să nu simtă, ca straformarea simțimintelor naționali și a cugetelor întru ade-veru nu este pre usioră, acum'a după decursul a-cestui periodu gravu, carele a silitu pre națiune la opusețiune pasiva, ca la singurul mijlocu de vir-tute patriotica; pre lângă toate aceste însă guver-nul este convinsu, ca viața practica va pute areta mai bine greutățile, ce încă suntu a se delatură fatia cu activitatea ce se recere la susținerea ace-sor două sisteme, și ins'a-si rațiunea, vengiosimea și maturitatea națiunii voru desemná pentru lege-latiune câtu mai curendu calea, carea duce la ar-moni'a perfecta a acestor două sisteme.

Acosta armonia și până atunci, până cându legeletiuena pre acestu terenu va face despusetiuni mai delaiate, nu va fi cu neputința a o află, dacă la deliberarea fie-cărui obiectu se va luă de cino-sura principiul: ca a veghiă asupra intereselor

municipali este chiamarea municipalităților, iera a-asupra intereselor țerei a guvernului respundietoriu.

Până cându dara guvernul promite de o parte, ca va respectă drepturile de autonomia ale juredic-tiunilor, asiă de alta parte ascépta cu incredere dela patriotismul și intielepciunea juredicțiunilor, ca prin conlucrarea lor voru redică autoritatea și puterea guvernului național.

Din respundietate fatia cu națiunea, — pre carea se radima, ca pre o basa constanta sistem'a guvernării constituționale, — facu parte și comi-tețele comitatense și cetățienesci.

Increderea espresa fatia cu densii prin alegere, nu le da numai dreptu municipale, ci-i insarcinédia și cu detoriți'a de respunsabilitate.

Comitetele în caus'a alegerilor de oficiali tre-buie să fie conduse de simțiu de respunsabilitate; trebuie ca la alegerea oficialilor, postpunendu-se intereele private, relațiunile familiari și amiciali și simpatieele confessionali, sa servsca de indreptariu: nepetarea morale, caracterul și capacitatea.

Moralitatea debia a alesului lasa pêt'a și în corporatiunea alegătoare. Defectulu capacității lui impedează indeplinirea chiamării sele.

Națiunea miscata în simțimintele sele de dreptu prin perendarea provisorielor înșetédia după o ad-ministrațiune adeverata. Judecat'a prompta, legale și cu totulu drépta, numai prin judi esperti în legi și nepatați la caracteru — se pôte realisá.

Dreptu aceea, guvernul fatia cu alegerea ju-diloru — în numele și interesulu națiunii, — pre-tinde procedere stricta.

Administrațiunea pretinde, conformu recerin-tielor vietiei, o activitate continua, prin urmare este de lipsa conlucrarea armonica a guvernului și a municipielor, că a unor organe, ce suntu chia-mate a conlucrá în contielegere.

Intre factorii asecurării viitoriului nostru nu puțin rolă jóca reputatiunea morale, ce ne va suc-cede a o desceptá în instituțiunile noastre.

Asiă dara totu pasiulu, ce-lu facemu pre te-renulu descurcaturilor trebuie să fie demnu de o națiune maiorena; trebuie să întâreșca în giu-

rulu nostru convicțiunea, că pre Ungari'a, — pre-cum odinóra, asiă și în viitoriu, — în interesulu susținerii libertății practice, o ascépta o chiamare ponderosa.

Dacă națiunea va respectă pre deplinu impor-tanți'a acesteia chiamări iera de alta parte nu va trece cu vederea, ca de ici încolo tota smint'a ce s'aru face, aru cadea asupra creditulu morale alu națiunii, și nu asupra puterei tutorali de până a-cum, — dacă juredicțiunile si-voru implini astfeliu detoriți'a lor: atunci problem'a cea mare va fi deslegata: compatibilitatea autonmica a sistemii guvernamentali respundietóre și prin acést'a asecu-rarea permaninte a libertății noastre constituționale.

Națiunea spera și dorește deslegarea acesteia probleme, și guvernul respundietoriu alu Maj. Sele se alatura cu sinceritate la acosta sperare și dorin-tia a națiunii.

Asecurarea succesulu este depusa în mânilor comitetelor comitatense și în ale oficialilor.

Cu salutare patriotica

Datu în Bud'a-Pest'a la 10 Apr. 1867.

Ministeriulu reg. ungurescu: Conte Juliu An-drásy, m. p. conte Georgiu Festetic, m. p. B. Iosifu Eötvös, m. p. B. Bela Wenk-helm, m. p. Melchioru Lónyay, m. p. Bal-tasaru Horváth, m. p. „C.“

Cetimu în „Magyar Ország“:

Temisiór'a 16 Aprile.

(Program'a romaniloru teme-sianii.) Conferința privata a inteligenței române din comitatulu temesianu, tinuta la Temisiór'a în Marte anul acest'a, au denumitu o comisiune consta-tătoare din mai multi membri, carea, cu ocaziunea re-stauratiunii oficialor și constituiri comitatulu ce are sa fie câtu mai curendu, sa statorésca ore-care princi-pie, în privinți'a procederei romaniloru în preten-siunile lor și carea acesteia probleme au corespunsu prin cerculariulu urmatoriu comunicatu membriloru co-mitetulu (comitatensu):

„În principiu esprimemu dorinți'a, ca locuito-rimea de națiune (ajku dice M. O.) româna, pri-mindu de alu seu, principiulu de libertate, egalitate și

FOISIORA.

Impartasiri dintr'unu manuscriptu, ce tractéza despre Dreptulu Canonu alu Bisericii greco-resaritene ortodoxe ecumenice.

(Urmare)

VII. Continuarea II.

Interpretatorii canonului 31 apostolescu din Pi-dalionu se nevoescu a intari asertulu lor și prin provocarea la 6-lea și 7-lea Canonu alu Sinodulu ecumenicu I. și apoi la II și III. Canonu alu Sino-dulu ecumenicu II. — Noi ne încumetăm a intari contrariulu tocmă pe bas'a citateloru canóne; pen-truca I. Canonulu 6-lea alu Sinodulu ecumenicu I. legiuesce: „ca obiceiurile cele din începutu sa se tina“. Insa pre tempulu Sinodulu ecumenicu I n'au esistatu nici umbra de vre-unu obicei vechiu, în urm'a cărui'a patriarchatulu i s'aru fi cuvenitu dreptulu de Stavropigii, căci nici ca erau pe atunci astfelu de manastiri, ci Sinodulu amintitu, precum se vede din contestulu lui ultraneu, au otaritu a se susține obiceiulu vechiu alu independenței bisericeloru din Egiptu, Livi'a și Pentapole de cătra scaunulu Romei, care se nevoia a estinde juredicțiunea sa și asupra acelor Bisericii în contr'a vechiulu obicei. — 2, ca Canonulu alu 7-lea alu Sino-dulu ecumenicu I înaltia scaunulu din Ierusalimu la dignitatea de scaunu patrarchalu; prin urmare din acestu canonu nu se pôte derivá dreptulu pa-triarchalu pentru Stavropighii — 3, ca Canonulu alu 2-lea alu Sinodulu ecum. II. opresce Episcopiloru trecerea preste marginile Eparchielor lor, și turburarea bisericeloru, și totodata designéza și mar-ginele patriarchatelor; prin urmare nu se da nici aci patriarchatulu dreptulu de a trece marginele eparchiei sale patriarchale, prin aceea a turburá bisericeloru din metropoliu sau eparchii prin Stavropighii. — 4, ca Canonulu 3-lea alu Sinodulu ecumenicu II. designéza Patriarchulu din Constantinopole lo-culu celu dintâiu de siedere după patriarchulu Romei. De aci încu nu se pôte derivá dreptulu patriarchalu pentru Stavropighii.

Pre bas'a acestor adeveruri canonice dțemu

ca precum unu Patriarchu este datoriu a padî ne-vatematu din afara otarele patriarchatulu seu fatia cu otarele celoralte patriarchate, asiă în tocm'a este datoriu a pazii și respectă și dinlauntru pa-triarchatulu seu otarele metropolieloru și ale eparchielor singuratece, care constitue patriarchatulu, și a nu turburá nici juredicțiunile canonice ale metropolieloru, nici cele ale eparchielor, căci în biseric'a noastră Patriarchii nu suntu mai pre susu de Canóne, ci sub Canóne, că și Metropoliti și Epi-scopii.

VIII. Cunoscintie preliminarii despre incepu-tulu manastiriloru din Romani'a.

Noi începemu acestu obiectu din partea isto-rica, că apoi sa lu putem tractá cu cuviința din punctu de vedere canonicu. Ansa la acestu tractatu ne da diferinți'a pareriloru în privinți'a compo-tinței juredicțiunei archiereșci în acele manastiri din Romani'a, care suntu cunoscute înainte Europei întregi sub numirea „inchinate“; apoi ne-au datu ansa la acestu tractatu și urmat'a de curendu seculari-sarea acestor manastiri „inchinate“ din partea Regimulu Romaniei, că sa consultăm canónele, I, ca cărui Archiereu compete juredicțiunea asupra acelor manastiri? și II, ca putése-va susține seculari-sarea lor?

Deci partea istorica generale a manastiriloru din Romani'a începemu cu unu pasagiu din opulu scriitorulu românu Cesare Bolliacu, unde cetimu: „Este frumosu sa privésca cine-va, cum pietatea străbuniloru nostri scia sa-si aléga locurile, de unde sa adóre pe creatoru; este frumosu sa audi de o data clopotele resunandu pe vâile muntiloru spre a chiamá drumasii la odina, și retacitii la turma; este frumosu a vedé amestecandu-se cu bradii, turnuri de biserică; este frumosu sa gasésca cine-va prin indoiturile muntiloru, prin locurile cele mai selbatice, locasie ale Domnulu cu ospetarii publice, unde după repaosu sa ti se deschida unu templu made după repaosu sa ti se deschida unu templu made prin architectura, sculptura, pictura și cantări; este forte frumosu în fine, sa privésca cine-va a-tâtu de departe de lume, maritarea artilor cu nat'ur'a, creatiunea lui Dumnedieu amestecandu-se cu creatiunile omului.“

Inceputulu intemeerei manastiriloru se reduce la tempii cei mai vechi ai bisericii crestine. În privinți'a acest'a prelânga cele ce amu espusu în

istori'a noastră bisericescă (.) despre crestinarea na-tiunii române prese totu, suntemu de unu acordu cu istoriografulu nostru român, care cu multu interesu afirma (.): „Ide'a creștinismulu se întinde în Da-ci'a încă din primul secolu alu seu; Augustinu, Crisostomu și Tertilianu și alții ne incredințéza de acosta și stă și în firea lucrulu, că sa fie astfelu.“

— — — Unde mai putea gasi creștinii goniti sca-pare din totu imperiulu romanu, din Europ'a mai alesu, decâtu pe pamentulu celu largu și ospitalieru alu celor mai puternici inimi declarati Romei, între singurul poporu în Europ'a cu o credința spi-ritualista și trairu în comunitate? . . . acestu pa-mentu este tier'a clasica a creștinatâii, care a îm-brățișiatu pre Christosu în fasia cu aceeași ardóre în contr'a gónei românilor, cu care valóre l'a ape-ratu în contr'a turciloru și tatariloru.“

Din citatulu acest'a, care este eflusulu cuno-scintiei locale, vedemu vechimea inceputulu ma-nastiriloru din Romani'a, și noi mai adaugemu aci, în privinți'a cladiriloru lor primitive numai atât'a, ca acele la începutu au fostu mici și smerite, căci ja-ce în firea ori-cărui institutu, ca adeca acel'a micu la începutu, dar totu mai multu se maresce, cu câtu mai multi se convingu despre folosulu și lucrarea lui generale fructifera pentru societate.

IX. Despre dotatiunile, care Principii și bo-erii începura ale face manastiriloru.

Dupa modulu Imperatoriloru români greciti în Bisanti'a, asiă ne îndruma istoriografulu nostru naționalu (.), Sueranii români înaltiau templuri, că sa impace pe Ddieu de peccatele lor, — și le dotá cu venituri stabili spre ase pute radică din-tr'ensele în perpetuitate rugaciuni pentru sufletele lor în tormentu. „Eata motivulu dintâiu pentru dotarea manastiriloru, din partea Princip. Romaniei. Alu doilea motivu aflăm totu în opulu lui Bolliacu, unde dice: (.) „În tempii acei'a, cându biseric'a erá adeveratulu statu, și adeverat'a academia de sciinție și de arti, — cându guvernele se succedau unele după altele cu spiritu de distruire între den-sele, și legile profane nu asigurau nimic'a, nu du-

(.) Istori'a bis. prin Andreiu Eppu alu Ardealulu din an. 1860 Tom. II. c. II. Taier. I. — (.) Ces. Bolliacu p. 8 și 9.

(.) Ces. Bolliacu, pag. 6. —

(.) Ces. Bolliacu, pag. 6—7.

pe fatia dreptului curiei romane la posesiunea Ungariei, in sa de atunci incete cetindu cartea lui Inhoffer au amutit cu toti, pana la mijlocul secolului trecut. Atunci se scula in contra lui Inhoffer unu patriotu erudit (din Löcse) Golfrid Schwartz, si au inceput a trage josu albeita de pe ochii ungarilor prin pomenitulu seu opu: Intia religionis Christianae inter Hungaros Ecclesiae orientali adserita pag. 52 et seqq. In contra lui Schwarz s'au sculat Adamu Collaru, inspectorulu bibliotecei imperatesci din Vien'a, in Historia diplomatica juris Patronatus Apostolicorum Hung. Reg. Libr. 1 cap 9 et seqq. silinduse a areta, cumca Bulla lui Silvestru II promulgata prin Inhoffer, aru fi adeverala. Insa dupa cum dice Dlu Dr. Samuilu Deci in Istoria sea despre coron'a Ungariei p. 136: Unu canonicu erudit din Zagrabia anume Adamu Chereficiu Baltasar, cetindu opulu lui Collar, iau scrisu pretenesce, si iau desceperitu cu totulu astutiunea lui Rafael Levacovic, si inca chiaru din scrisorile lui proprii, dintre care intr'un'a (Dr. Desti pag. 137-138) scrie (Levacovic) in limb'a itala unui cardinalu anume Aldobrandinu, ca fiindca ungaru suntu de cugetulu acel'a, cum ca Pap'a n'are nici unu dreptu in tier'a lor, asi'a spre a putea starni intr'ensii unele cugetari mai bune, densulu au scrisu o epistola subt numele Papei Silvestru. Vedi afara de Dr. Deci, Collaru de originibus et usu perpetuo potestatis legislatoriae circa Sacra Apostolicorum Reg. Hung. Vindobanae 1764 in 8-vo cap. XIV pag. 160. Fiindu dara acest'a asi'a, din Cartuti si din bul'a lui Silvestru, nice chiaru atat'a nu s'aru putea adeveri deca adeca Silvestru aru fi tramisu coron'a sf. Stefanu, cu atat'a mai putinu se pote scoite dintr'acelea apoi, cumca coron'a nostra cea de astadi aru fi coron'a cea tramisa dela Silvestru. Cu tote acestea, cumca Silvestru II totusi au tramisu ore-si care coron'a sf. Stefanu, o concedu si cei de parerea nostra, cu deosebire DD. Samuilu Deci si Stefanu Vespremi (vedi pe cestu din urma p. 31. si 50.) din cauza, (vedi D. Deci p. 96.) caci acest'a o dicu nu numai istoricii patriei, ci cei externi chiaru si decretule cele de obste ale patriei nostre inca o adeverescu. E dreptu, ca numai cuvintele lui Ditmaru, care pe tempulu Regelui Sf. Stefanu au fostu Episcopu in Merseburg, inca ne conducu la intielesulu acest'a. Caci densulu (Analium Libr. IV) dice: Imperatoris praedicti (i. e. Ottonis III-tii) gratia et hortata gener Henrici Ducis Bavarorum Vajk in Regno suo Episcopales cathedras faciens, coronam, et benedictionem accepit. Cumca in sa Dittmaru prin Vaicu, au intielesu pe Sf. Stefanu Regele Ungariei, se vede de acolo, caci densulu au fostu acel'a, carele au luat de sotia pe Gisela fic'a lui Henricu Regelui din Bavaria. De aci totusi nu urmeza, cumca Sf. Stefanu aru fi primitu dela Pap'a dimpreuna cu coron'a si dignitatea regesca, caci acest'a iau dat'o lui natiunea ungar'esca si numai acest'a au si potutu sa i o dee. Nice n'au fostu inca pe tempulu lui Silvestru alu doilea asi'a de estinsa potestatea Papei, ca sa fia potutu darui densulu cui-va dignitatea regesca. Poterea acest'a au castigatu-o papiloru mai nainte Gregorie alu VII' seu Pap'a Hildebrand, cãtra sferstitulu sutei a XI. (in patrarlulu din urma). Apoi e adevratu si aceea, ca Principii unguresci cei dinaintea lui Stefanu au fostu intru adeveru Regi. Chiaru insusi Sf. Stefanu da numirea acest'a acelor'a candu in dojenele ce le da fiului seu Emericu dice: (vedi Decret. S. Stephan Libr. I, capu VIII. § 3.) Mores meos, quos regali vides convenire dignitati sine vinculo totius ambiguitatis sequere. Grave enim tibi est, hujus climatis tenere regnum, nisi imitator consuetudinis antea regnantium existiteris Regum. Luitprand Episcopulu Cremonei, carele au vietuitu subt domnirea Imperatulu Otto alu II. anumesce Regi, atatu pe Geiza, tatalu Regelui Sf. Stefanu, catu si pre Tocsu mosiulu acestui'a. Asemenea numescu si alti istorici precum arata acest'a D. Deci pag. 104 et seqq. Asiadara Silvestru II. numai cu acelu sferstitulu au tramisu coron'a Regelui Stefanu, ca prin acest'a sa-lu indatoreze a fi multiemitoriu cãtra scaunulu Romei, si sa-lu faca mai revnitoriu spre latirea religiei. Insa dela inceputu avea obiceiul scaunulu Romei ca Principiloru acelor'a, cari, seu lepadandu-se de paganismu se faceau crestini, seu stasiindu-se de religiunea grecesca treceau la aceea a Romei, chiaru si deca acei'a au fostu incoronati mai nainte, totusi le tramitea coron'a, sceptru, stindardu cruce si alte insignii de felulu acest'a batatore la ochi. (Redi Dr. Deci p. 11). Asemenea aulucratu s es. Inocencie, in an. 1024 cu Ioann Regele Bulgariei (de-si acest'a era Rege incoronatu de mai nainte) pentru caci s'au fostu ruptu de cãtra imperiulu orientalu. (Vedi Reinold Anual. Eccles. ad. a. 1024.) Asi'a au facutu totu Pap'a acest'a cu Vulcu Regele Serbiei, carele era incoronatu mai nainte in Constantinopolu. (Vedi la Rainald in loculu pomenitu). Asi'a au potutu sa faca Silvestru alu II. si cu Regele Sf. Stefanu. Cumca cu tote acestea coron'a nostra de astadi nu e coroana tramisa dela Silvestru II., dupa cum se pare acest'a multor'a, se vede si din literale si numirile acelea, ce se afla pre dens'a, in rendulu acest'a: *Ο αρχαγγελος Γαβριηλ, ὁ Δημητριος, ὁ Δαμιανος, Κωνσταντινος Βασιλευς Ρωμαίων ὁ πορφυρογενιτος. Μιχαηλιν Χωπιζος, Βασιλευς Ρωμαίων ὁ Δεσπας Γεωβιτζ, Δεσποτης πιστος κραλης Τροκίας, ὁ Κοσμάς, Γεωργιος, ὁ Αρχαγγελος Μιχαηλ. Pe coron'a se potu vede si chipurile personeleloru aci pomenite. Indreptu de icon'a lui Christos, ca-*

re sa stea d'nainte pe fruntea coronei, se afla in partea din dreptu aceea zugravitu chipulu lui Michailu Ducas cu acea deosebire, ca Christos se afla siezendu pe tronulu regescu cu o trepta mai inaltiatu decatu Michailu Ducas. La poalele tronului regescu a lui Christosu, cu o trepta mai in josu se afla deastang'a Arch. Gavriilu, ear deadrept'a Arch. Michailu, dupa acestea se afla deadrept'a icon'a Sf. George, deastang'a Sf. Dimitrie, a acestoru sfinti insemnati in Biserica grecesca; si acesti'a umplu apoi partea cea din nainte seu fruntea coronei, la care dupa parerea Dlu Dr. Stefanu Vespremi in meditatiunile sale despre coron'a ungar'esca la fati'a 52 nu fara de cauza se insemneaza, cum ca Christos e o Maieslate preste tote mai marita, care e mai inalta si decatu Archangelii si Sfintii, si toti acei'a, cari slujescu la picioarele tronului seu. In partea cea din dreptu a coronei din josu subt Michailu Ducas de partea cea dreapta e Constantinu Porfirogenitulu, ear de partea stanga chipulu lui Geobiz adeca a lui Geiza. Langa acesti'a cara stau doi Mucenici ai Bisericii grecesti, adeca deadrept'a Damianu, deastang'a Cosm'a. Cum s'aru putea dara crede, ca Silvestru pe coron'a aceea, ce a tramis'o Sf. Stefanu, sa fia zugravitu chipurile acestoru sfinti grecesci, si sa fia gravatulu mai bucurosu numele acestora decatu pe ale sf. Petru si Pavelu, pe cari si cinstesce biseric'a Romei cu deosebire; si ca chipulu seu propriu dimpreuna cu acel'a a sf. Stefanu sa le fia lasatu afara, care sirguru numai aru fi potutu pastrã suvenirea acestui daru. Mai vertosu cum au pusu, seu cum aru fi pututu pune chipurile lui Michailu Ducas, Constantinu Porfirogenitulu si Geobitz seu Geiza pe candu acesti'a au traitu celu putinu 70 de anidupa S. Stefanu si Silvestru II. Michailu Ducas au fostu imperatu in orientu, si au domnit dela 1071 pana la 1078. Geobiz in sa seu Geiza Regele Ungariei au fostu fiulu lui Bela, si au domnit dela 1074 pana la 1077 si astfelu acesti doi domnitori au traitu totu pe acelasi tempu. Numele de Constantinu Porfirogenitu, l'au avutu atatu fratele celu mai tineru alu Imp. Michailu Ducas, catu si fiulu seu propriu; acest'a s'au incoronatu cu coron'a imperiala indatu dupa ce s'au nascutu ear acel'a inca pe vremea taica-seu Imp. Constantinu Ducas alu XI care au fostu tata si lui Michailu Ducas. Acum'a dara iare de nici o sfaramare de capu pote observã fia-cine, ca coron'a aceast'a au trebuitu sa vie dela Imp. din Orientu Michailu Ducas: caci dintre cele trei persone amintite mai in susu, a caroru nume lu porta coron'a, singuru densulu au avutu putere ca Imperatu spre a darui altor'a coron'a; si pe coron'a inca numele lui se afla alu doilea dupa Christosu, mai inaltiatu. Au dat'o in sa lui Geiz'a, a carui chipu se afla din josu de man'a cea stanga, caci Constantinu Porfirogenitulu, care se afla din josu deadrept'a, ori au fostu fiulu ori fratele seu, nu avea de lipsa ca sa-i dee coron'a, caci amendoi erau incoronati cu coron'a imperiala, si astfelu fiindu ereditarii imperiului, se afla intr'o dignitate mai inalta, decatu ca sa fia avutu trebuintia de o asemenea coron'a domnesca, care si in privinti'a splendorei si a bogatiei inca sta mai in josu decatu coron'a cea imperiala. Dar apoi ce aru si cautã pre o asemenea coron'a numele lui Geiz'a? Negresitu dara i s'au datu acest'a lui Geiz'a, care se si scrie pre coron'a *Κραλης Τροκίας* adeca Regele turciloru, caci precum scimu in vecurile din mijlocu ungaru se numeau adese ori turci. Caus'a pentru care sa fia datu in sa Michailu Ducas lui Geiz'a coron'a, e lesne de a o gasi. E lucru afara de indoiela, cumca Geiz'a au fostu pretinulu lui Michailu Ducas Imperatulu dela resaritu. Acest'a au aratat'o densulu inainte de redicarea sea ca Rege in anulu 1073, candu precum insamna Cronic'a lui Ioann Turoti in sectiunea II. partea 50 subt domnirea Regelui Solomonu mai adese ori stramutandu-se preste Dunare, Bissenii (remanstiele putiniloru din Valachi'a) au predatu Sirmiulu, si au dusu mai multe mii de locuitori in prinsore vecinica. In vre-o cate-va renduri au pofitu Regele Solomonu satisfactiune dela Imperatulu Michailu Ducas, in sa n'au dobanditu, pentru care manindu-se au mersu cu ostire in contra Biseniloru, si spre a-si resbuna asup'a ostirei Imperatulu grecescu, mai inainte s'au apucatu de obsedarea Belgradului in Sirmiulu, care era cuibulu celu mai mare alu Biseniloru. Principele Geiz'a inca au fostu acolo ca supracomandantele Regelui Solomonu, prin a carui virtute s'au si ocupatu Belgradulu, cu care ocaziune fiindu ca Geiz'a s'au purtat cu agratiare cãtra soldatii lui Michailu Ducas, cari se aflau strãmtorati dimpreuna, cu comandantele lor Nicetas, slobozindu-i fara nici o vatemare nu e mirare, deca au venit in pretenie cu Michailu Ducas. Acest'a o pomenesce Turoti lamuritu, candu Chronicarum parte II. Cap 51 dice: „Interea Imperator Graecorum, audita liberalitate Ducis Geizae, misit ad eum nuntios, ad firmandam pacem et amicitiam.“ Care lucru nici n'au facutu la Solomonu vre-o sensatiune buna; caci cu putinu dupa cuvintele aduse aci inainte dice Turoti: „Ad Regem antem Salamonem nequaquam misit Rex Graecorum, unde et Rex Salamonu super Geizam Ducem invidiae facibus magis ac magis exarsit.“ E usioru dara acum de a prevedea, cum au pututu tramite Michailu Ducas unu omu iubitu alu seu coron'a pomenita, si de ce l'au

numitu *πιστος*, adeca credinciosu. E acum'a numai intrebare, candu s'au tramisu coron'a acest'a lui Geiz'a? atunci ore, candu era elu numai Principe, seu candu port'a si titulu de Rege? D. Dr. Samoilu Deci e de parerea cea d'antãiu, candu la pag. 200 dice: Intielegandu Michailu Ducas Imperatulu grecescu dela comandantele seu Nitielas despre virtutule cele personale ale Principelui Geiz'a, despre bravur'a lui cea extraordinaria si despre gratia dovedita cãtra ostirea sea ce se afla in periculu, iau tramisu soli si multe daruri bogate, multiemindu-i pentru credinti'a si preteni'a cea strensa aretata cãtra densulu si au legatu aliantia cu elu. E de crediatu ca intre darurile cele tramise au fostu si coron'a nostra pre care se afla chipurile lui Michailu Ducas, Constantinu Porfirogenitulu si Geiz'a. Reflessiunea aceea in sa, ce se pote nasce in contra intielesului acestui'a caci se numesce Geiz'a pre coron'a, *Κραλης Τροκίας*, si asi'a prin urmare Rege, s'au stãraitu a o incungiuã densulu din capulu locului, candu la pag. 187, 190, arata cumca *Κραλης Τροκίας* nu insemneza Regele Ungariei, ci principele Ardélului, care era atunci Geiz'a. E dreptu ca Stilices Curopolata unu scriitoriu greca in sut'a a XI. pre Regele acel'a alu Ungariei cu care s'au imprietenu Niceforu Botoniatas, care au datu josu din imperatia pre Michailu Ducas (spre intãrirea aliantiei Patinatiloru cu Germanii) nu-lu numesce *Κραλης Τροκίας*, ci *Κραλης Ουγγαρίας*. Acestu *Κραλης Ουγγαρίας* in sa din Stilices Curopolat'a, dupa cum arata D. Dd. Stefanu Vespremi in meditatiunile sele la fatia 45 din Bonfatiu, au fostu chiaru Geiz'a. Din care spre afirmarea parerei D-lui Deci astfelu se pote deduce, caci Stilices Curopolat'a de aceea au numitu pre Geiz'a *Κραλης Ουγγαρίας*, de orece densulu atunci candu s'au imprietenu cu elu Niceforu Botoniatas, au fostu intr'adeveru Regele Ungariei; din contra atunci, candu i s'au tramisu coron'a de cãtra Michailu Ducas, care au fostu imperatu grecescu inainte de Niceforu Botoniatas, n'au fostu decatu Principe alu Ardélului, si de aci se pote, ca se si numesce pre coron'a *Κραλης Τροκίας*. De care cu atatu mai vertosu nu e mirare, deca e dreptu aceea, ce intãresce D. Dr. Samoilu Deci in not'a din cartea intitulata: Meursius Glossarum Greco-barbarum, pag 187, cumca adeca *Κραλης* e unu cuventu bulgaru, si in intielesu propriu nu insemneza Craiu decatu numai Craisoru, cu o putere mai mica, adese unu Principe, care se afla sub scutululu altui Principe, caci astfelu numirea acest'a apoi se lovesce pentru Principele Transilvaniei. E mai de crediatu apoi si aceea, ca mai degrabu s'au numitu Ardélulu Turci'a decatu Ungaria, din cuvintele acelea ale lui Constantinu Porfirogenitulu ce suntu in de Administr. Imp. Cap. 40. „*Πρωτον μιν εστιν η της βασιλειως Τροκίανη γεφυρα, κατα την της Τροκίας αρχην.*“ Primum quidem est pons Imperatoris Trajani, ad initium Turciae. Cumca in sa aci sub numirea *Τροκίας* nu intielege Ungaria, se pare de colo, caci numai decatu dupa aceea, pomenindu Belgradulu si Sirmiulu, dice: *απο των εκεισε η μεγαλη Μοραβια* i. e. ab illis locis incipit magna Moravia, sub care nume nu se intielege alt'a, decatu Ungaria, si s'au numitu asi'a spre osebirea Moraviei ce se afla marginita cu dens'a, si pentru aceea, caci partea cea mare a Ungariei inainte de descalecarea ungariloru, dupa cum pomenesce si Constantinu Porfirogenitulu, au posedat'o Svatoplug, Regele Moraviei. Tote acestea arata, cumca Geiz'a au primitu coron'a, nu pre tempulu, candu era Rege ci candu era Duce si Principe Ardeleanu. Insa chiaru si deca n'amu putea noi otari acest'a, e destulu atatu, ca densulu si nu altulu au fostu acel'a, carui'a i s'au datu coron'a. Spre care afara de causele cele aduse inainte e o afirmatiune chiara si aceea, ca intr'o diploma a lui Carolu I. (care au fostu Rege alu Ungariei pre la inceputulu sutei a XIV.) coron'a acest'a se numesce apriatu coron'a lui Geiz'a, candu dice: „Quia Corona Geizae Regis Stephani progenitoris nostri, qua, de mori Gentis Hungaricae, Reges Hungariae solent coronari, per infideles illicitos detentores rapta detinebatur: nova Corona specialiter pro nobis fabricata existimus coronati.“ Vedi Ignatii Com. de Battyan Leges Decl. Regni Hung. Tom. I. pag. 464 et seqq. La D. Deci pag. 204. in nota. In care diploma s'au veritu fara intielesu cuventulu Stephani, dupa numele Regelui Geiz'a. Din diplom'a acest'a ce se infrange insusi pre sine se ivesce adeverulu; cumca adeca coron'a Ungariei de astadi, nu i s'au tramisu Sf. Stefanu, si nici nu s'au tramisu dela Pap'a, ci i s'au tramisu lui Geiz'a dela Imperatulu din Constantinopole Michailu Ducas.